MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 23: Pax Americana, Pax Sinica

Tematyka

Program dotyczy kwestii rozgrywki mocarstwowej i rywalizacji o prymat międzynarodowy pomiędzy USA i Chinami. Dyskutanci rozważają jakie czynniki i okoliczności mogą sprzyjać dominacji któregoś z państw oraz zastanawiają się nad tendencjami a zwłaszcza nad tym czy okres tzw. Pax Americana, czyli porządku światowego pod auspicjami USA chyli się ku schyłkowi i czy może być w najbliższej przyszłości zastąpiony przez Pax Sinica, z dominującą pozycją Chin.

!

Wykorzystaj w przygotowaniu swoich wykładów lub lekcji szkolnych poniższe propozycje oraz program:

- cały odcinek: https://youtu.be/h979sLGtSng
- zwiastun programu: https://youtu.be/IM0oClpZDLA

Zagadnienia wstępne

Sugeruje się rozpoczęcie bloku zajęć od przytoczenia danych dotyczących rozmiarów gospodarek USA i Chin.

Rozpoczęcie dyskusji na temat co wpływa na to, że USA mają pozycje mocarstwa światowego. Rozważanie na temat: co atrakcyjnego, chociażby z punktu widzenia Polski, może być w modelu, że USA są gwarantem pokoju na świecie? Czy w innych miejscach na świecie postrzeganie to może być inne? Jeśli tak to dlaczego?

Dyskusja na temat współczesnych Chin. Z czym kojarzą nam się Chiny? Co wiemy o kulturze chińskiej i czy jest ona atrakcyjna dla Europejczyków? Czy ewentualnej dominacji chińskiej należy się obawiać? Jeżeli tak, to dlaczego?

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 23: Pax Americana, Pax Sinica

Część 1/3:
Czy nadchodzi zmiana?

[1]

Xi Jinping i Władimir Putin w Wielkim Pałacu Kremlowskim w Moskwie, marzec 2023

Emisja pierwszej części programu:
(0:00–17:40)

Zagadnienia do dyskusji i pytania:

1. Jak można oceniać słowa prezydenta Brazylii Luli da Silvy sugerujące, że Chiny powinny wziąć większą odpowiedzialność za sprawy międzynarodowe i zacząć pełnić istotniejszą rolę? Czy wynika to z chęci większej identyfikacji Brazylii z BRICS, z realnej oceny sytuacji czy też być może z antyamerykanizmu?
2. Jakie znaczenie dla pozycji czy też postrzeganej pozycji Chin mogła mieć wizyta Xi w Moskwie w marcu 2023 roku? Jakie to miało znaczenie z punktu widzenia Rosji, a zwłaszcza Putina?
3. Co wpływa na osłabianie się pozycji USA na arenie międzynarodowej w ostatnich dekadach?
4. Jakie czynniki wpływają na obecne relacje Chin z Rosją? Jak te relacje ewoluowały w ostatnich dziesięcioleciach? Jak wygląda struktura gospodarek obydwu państw (komplementarność, konkurencyjność) i jak to wpływa na perspektywy współpracy?
5. Dlaczego skłócone w okresie zimnej wojny Chiny i Rosja (ZSRR) w ostatnich dekadach zacieśniają stosunki? Jak się do tego mają USA?
6. Jak Chiny mogą czy mogłyby wykorzystać wojnę w Ukrainie do budowania swojej pozycji strategicznej na arenie międzynarodowej? Czy jest szansa, że ich ewentualne zaangażowanie na rzecz pokoju wzmocni ich rolę? Czy też opłaca im się aby konflikt ten trwał?
7. Co Chiny mogą zyskać a co stracić popierając wojnę Putina?

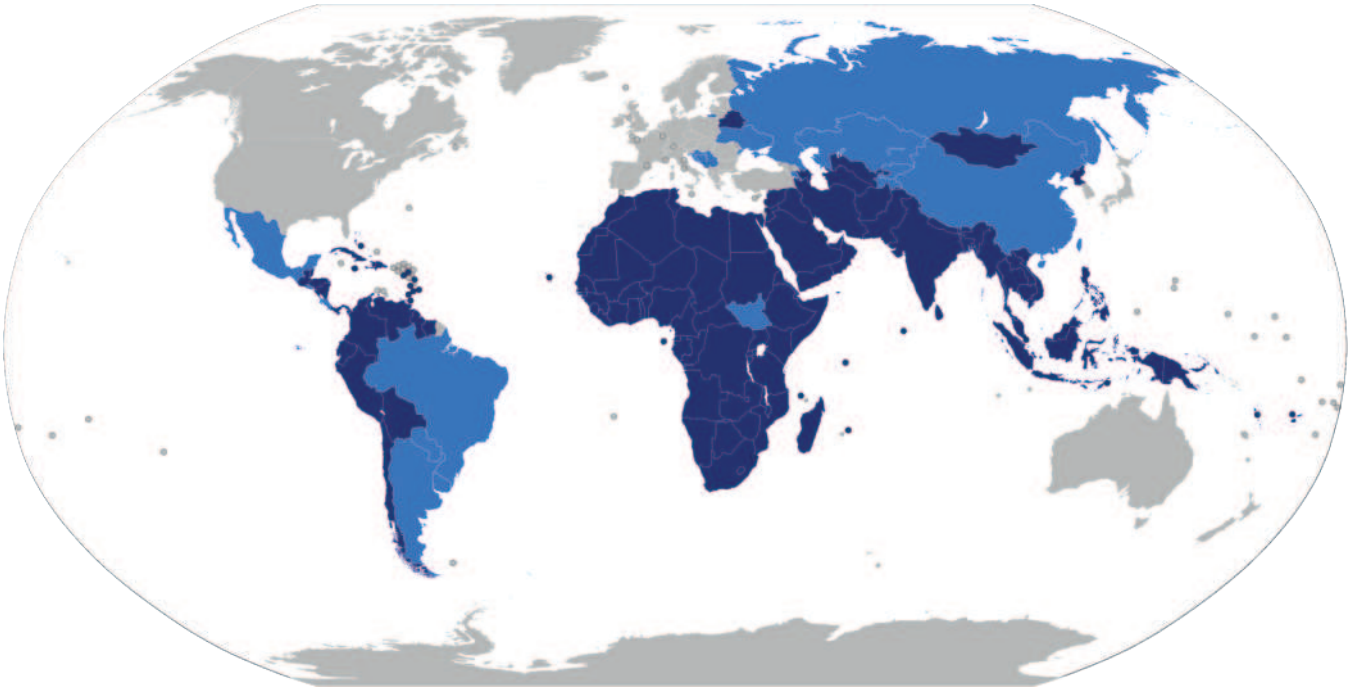
MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 23: Pax Americana, Pax Sinica

8. Dlaczego Chiny, komentując kwestie wojny na Ukrainie wyraźnie podkreślają, że jeżeli już czemuś są przeciwne to kwestii ewentualnego użycia broni jądrowej i ogólnie jej proliferacji? Dlaczego akurat tę kwestię akcentują?

9. Jaka była rola ruchu państw niezaangażowanych w okresie zimnej wojny a jaka może być obecnie? Czy realne jest, że Chiny przejmą inicjatywę w tym ruchu? Poniżej grafika przedstawiająca formalnych członków (kolor granatowy) oraz obserwatorów (kolor jasny niebieski).

10. Jak można interpretować zaangażowanie Chin w politykę małych państw na Pacyfiku? Dlaczego Chiny angażują się inwestycyjnie i politycznie na Bougainville? Co ma na celu z punktu widzenia Chin pakt bezpieczeństwa z Wyspami Salomona?

[2] Map of the current members (dark blue) and observers (light blue) of NAM (Non-Aligned Movement)

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 23: Pax Americana, Pax Sinica

Część 2/3:

Czym jest Pax Americana?

[3]

Alfred W. McCoy, profesor historii na Uniwersytecie Wisconsin

Emisja drugiej części programu: **(17:41–35:39)**

Zagadnienia do dyskusji i pytania:

11. Co oznacza Pax Americana?

12. Obok zdjęcie amerykańskiego profesora, który jako pierwszy wprowadził do dyskursu pojęcie Pax Americana. Kto to?

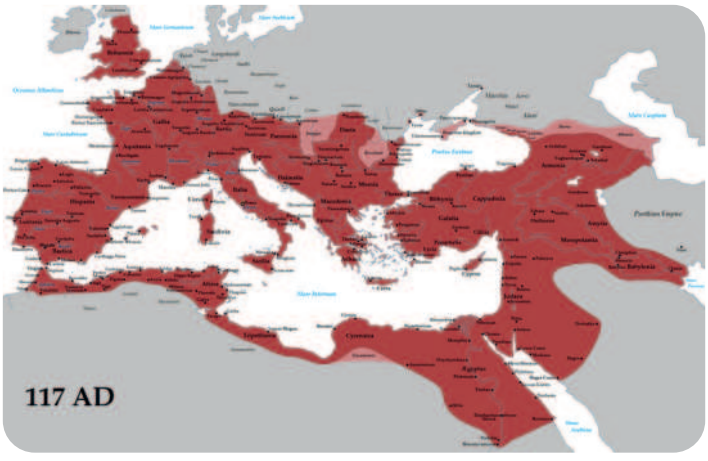
13. Od kiedy możemy mówić o imperium rzymskim czy też Pax Romana? Jaką analogię możemy tu wysnuć do rozrostu imperium amerykańskiego?

14. Grafika pokazuje historyczne imperium. Co to za imperium i na jaki mniej więcej okres przypadało?

15. Jakie imperia musiały upaść aby w XX wieku mogło rozkwitnąć imperium amerykańskie?

16. Kiedy mieliśmy do czynienia z zaczątkami imperium amerykańskiego?

17. Czego dotyczyła Doktryna Monroe i jak się miała do tworzenia Pax Americana?

[4]

Cesarstwo Rzymskie za panowania Trajana

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 23: Pax Americana, Pax Sinica

[5] Prezydent Woodrow Wilson

18. Czy o zamiarach i pomysłach amerykańskiego prezydenta widocznego na zdjęciu obok możemy mówić jako o tworzeniu jakiejś formy Pax Americana? Co to za prezydent?

19. Kiedy Stany Zjednoczone weszły do ogólnoświatowej polityki?

20. Jak system Bretton Woods i plan Marshalla miały wpasowywać się amerykańską koncepcję tworzenia porządku po II wojnie światowej?

21. Co miał na myśli historyk Alfred W. McCoy mówiąc, że należy rozróżnić imperium (amerykańskie) od kontrolowanego porządku światowego (Pax Americana)? Czy rozróżnienie to jest klarowne i uzasadnione?

22. Co odróżniało tworzenie/narzucanie Pax Americana w Europie od sytuacji w innych częściach świata?

23. Co leży u podstaw Pax Americana? Siła militarna, gospodarcza czy też atrakcyjność kulturowa?

24. Za co Chińczycy krytykują Pax Americana? Czy ich krytyka, zważając na ich własną politykę, jest uprawniona?

25. Jakie dylematy wiążą się z amerykańską promocją demokracji w różnych miejscach na świecie?

Część 3/3:

Co może znaczyć Pax Sinica?

Emisja trzeciej części programu: **(35:40–49:16)**

Zagadnienia do dyskusji i pytania:

26. Czy historycznie mieliśmy do czynienia z czymś co można określić jako Pax Sinica? Jeżeli tak to kiedy i na jaką skalę?

27. O jakim soft power możemy mówić jeśli chodzi o budowanie wpływów i pozycji mocarstwowej przez Chiny?

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 23: Pax Americana, Pax Sinica

28. Film „Dragon Blade", w którym Chiny były przedstawione jako protektor Szlaku Jedwabnego wpasowywał się w koncepcję wizerunkowego *soft power*. W jaki sposób?

29. Co stoi czy też stało za atrakcyjnością porządku amerykańskiego a co mogą zaoferować światu Chiny?

30. Czy atrakcyjność modelu amerykańskiego jest uniwersalna?

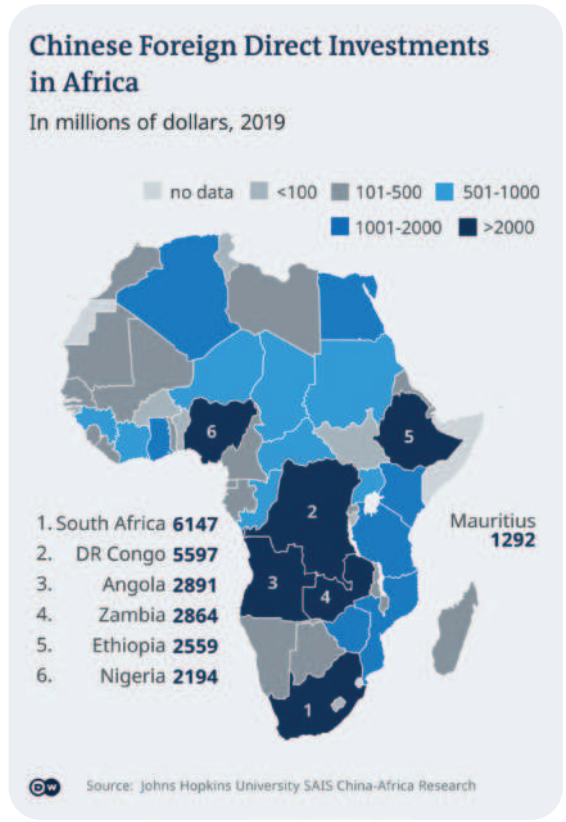
31. Mapa pokazuje inwestycje chińskie w Afryce. Jakie jest podłoże tak znaczącego przyspieszenia inwestycji chińskich w regionach słabo rozwiniętych? Czy chodzi o gospodarkę czy o polityczne uzależnianie? Czy też być może polityka taka wiąże się ze specyficznym modelem budowania *soft power*?

32. Co oznacza tzw. *Angola mode*?

33. Jak wygląda amerykańska koncepcja budowania *soft power*?

34. Czy chińska kultura i być może duchowość ma potencjał aby stać się spoiwem przyszłego imperium czy też Pax Sinica?

[6]

Chinese Foreign Direct Investments in Africa, Source: Johns Hopkins University SAIS China-Africa Research

Podsumowanie

1. Słownik postaci i terminów:

BRICS – ugrupowanie, którego nazwa jest akronimem 5 wchodzących w jego skład państw: Brazylia, Rosja, Indie, Chiny oraz RPA (South Africa). Termin BRIC (wtedy jeszcze bez uwzględnienia RPA) pojawił się w analityce ekonomiczno-politycznej w 2001 jako termin określający grupę państw, które w niedalekiej przyszłości będą dominować w światowej gospodarce. Współpraca pomiędzy państwami rozpoczęła się od roku 2006. W 2009 roku miał miejsce pierwszy doroczny szczyt a w roku 2010 utworzono formalną organizację.

Xi Jinping – Sekretarz Generalny Komunistycznej Partii Chin od 2012 roku, od 2013 roku Przewodniczący ChRL.

Ruch Państw Niezaangażowanych – forum skupiające obecnie 120 państw (w początkach istnienia było to 29), które w założeniu miało i ma grupować kraje niepowiązane z żadnym z rywalizujących bloków politycznych na arenie międzynarodowej. Genezy ruchu dopatrywać można się w zamysłach Mahatmy Gandhiego, którego kontynuator, Jawaharlal Nehru stał się inicjatorem utworzenia ugrupowania. Bezpośrednią przyczyną stała się zaogniająca się rywalizacja dwubiegunowa znajdująca swój wyraz w wojnie koreańskiej oraz wojnie indochińskiej. Za datę sformalizowania współpracy przyjmuje się rok 1955 kiedy to podczas konferencji w Bandungu ogłoszono deklarację ruchu oraz rok 1956 kiedy to na jugosłowiańskiej wyspie Brijuni utworzono organizację formalnie.

Bougainville – wyspa położona w archipelagu Wysp Salomona. Formalnie jest częścią państwa Papua-Nowa Gwinea posiadając w jego ramach status regionu autonomicznego. Po przeprowadzonym w 2019 roku referendum niepodległościowym wyspa ma od 2027 roku stać się niepodległym państwem.

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 23: Pax Americana, Pax Sinica

Pax Americana – koncepcja lub wizja rzeczywistości międzynarodowej, w ramach której w oparciu o dominującą rolę Stanów Zjednoczonych na świecie panuje względny pokój. Uznaje się, że okres taki rozpoczął się po II wojnie światowej w odniesieniu do zachodniej hemisfery natomiast w odniesieniu do całego globu po upadku porządku zimnowojennego w 1991 roku. Nazwa stanowi analogię do wcześniejszych porządków: Pax Romana, Pax Britannica.

Doktryna Monroe – doktryna dotycząca polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych, wyartykułowana w 1823 roku podczas prezydentury Jamesa Monroe. Zakładała ona, że Zachodnia Hemisfera winna być wolna od europejskiego kolonializmu, a jakakolwiek interwencja mocarstw w tym regionie będzie uważana za akt wrogi wobec Stanów Zjednoczonych.

System Bretton Woods – system wymiany walutowej stworzony po 1944 roku, a istniejący do początku lat 70-tych, w ramach którego uczestniczące państwa zobowiązane były do prowadzenia polityki monetarnej w taki sposób, aby zapobiegać nadmiernym zmianom kursów walut.

Jedwabny Szlak – droga handlowa łącząca Chiny z Biskim Wschodem oraz Europą. Funkcjonował od III wieku p.n.e.

Soft power – koncepcja wywodząca swą nazwę z pracy Josepha Nye „Soft Power", zakładająca zdolność państwa do wywierania wpływu na inne państwa poprzez oddziaływania atrakcyjnością kulturową i polityczną, a nie jak w przypadku hard power – poprzez środki wojskowe i koercję gospodarczą.

Angola mode – chińska koncepcja inwestycyjna zakładająca rozbudowę infrastruktury w krajach rozwijających się w zamian za dostęp do surowców naturalnych. Koncepcja ta, którą ukazuje się jako tzw. sytuację win-win, w której obydwie strony zyskują przeciwstawiana jest niejednokrotnie praktykom, w ramach których państwa zachodnie eksploatowały zasoby państw rozwijających się nie dając nic w zamian.

2. Zalecana literatura:

C.W. Freeman Jr., *The Fadeout of the Pax Americana in the Middle East*, Middle East Policy 2021: 28 issue 2

J. Johnson, *The end of military-techno Pax Americana? Washington's strategic responses to Chinese AI-enabled military technology*, Pacific Review, May 2021, Vol. 34 issue 3

C. Layne, *The US-Chinese power shift and the end of the Pax Americana*, International Affairs, Jan. 2018, Vol. 94 issue 1

C.A. Kupchan, *The Normative Foundations of Hegemony nd The Coming Challenge to Pax Americana*, Security Studies, Apr-Jun 2014, Vol. 23 issue 2

P. Burton, *Pax Romana/Pax Americana: Views of the 'New Rome' from 'Old Europe' 2000-2010*, International Journal of the Classical Traditio, Jun 2013, Vol. 20 Issue ½

Khan Shamsul, *Middle Powers and the Dynamics of Power Shift: Conceptualizing the Economic and Geopolitical Implications of Pax Sinica*, Harvard Asia Quarterly Fall 2012, Vol. 14 Issue 3

W. Hübner, *Nowa rola Chin w świecie – Jak ją zaakceptować*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr. 486 2017

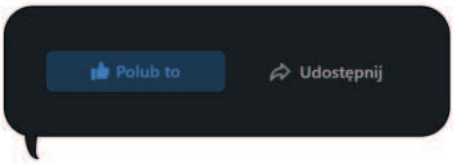
G. Nycz, *Strategiczna rywalizacja USA-ChRL i amerykańskie oceny zagrożeń łączonych z wyłanianiem się antyzachodniego porozumienia sino-rosyjskiego* [w:] *Stany Zjednoczone – Chiny. W stronę dwubiegunowości,* red. J. Ciesielskiej-Klikowskiej i M. Marczuk-Karbownik, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2017

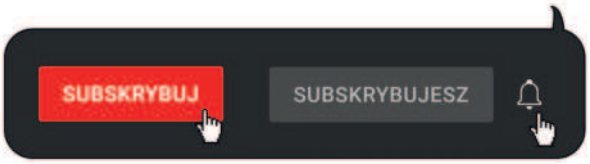
M. Grabowski, *Rywalizacja chińsko-amerykańska w drugiej dekadzie XXI wieku: Analiza porównawcza polityki Baracka Obamy i Donalda Trumpa*, Politeja 18/2021

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 23: Pax Americana, Pax Sinica

Korzystając z materiałów, nie zapomnij o subskrypcji kanału „**Historia dzieje się!**” na Youtube:
https://www.youtube.com/@historiadziejesie2380
(obok przycisku „subskrybuj” naciśnij też dzwoneczek, by dostawać informacje o nowych odcinkach)

Prosimy – zalajkuj profil Facebookowy „**Historia dzieje się!**” i daj znać innym, jeśli program Ci się podobał (udostępnij):
https://www.facebook.com/Historiadziejesie

Materiały dydaktyczne opracował: dr Konrad Oświecimski
Opracowanie graficzne: Joanna Zawadzka

Publikacja sfinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Nauka dla Społeczeństwa” nr projektu NdS/537149/2021/2022, kwota finansowania 873 080 zł (całkowita wartość projektu).

zespół kierujący projektu:
dr Paweł Nowakowski
dr Łukasz Burkiewicz
dr Konrad Oświecimski
mgr Tomasz Konturek

Fundacja Ignatianum

Wykorzystane materiały ilustracyjne:

[1] Xi Jinping i Władimir Putin w Wielkim Pałacu Kremlowskim w Moskwie, marzec 2023, aut. www.kremlin.ru, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Putin-Xi_meeting_(2023)_4.jpg (lic. CC Attribution 4.0 International)

[2] Map of the current members (dark blue) and observers (light blue) of NAM (Non-Aligned Movement), https://commons.wikimedia.org/wiki/File:NAM_Members.svg (lic. Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported)

[3] Alfred W. McCoy, profesor historii na Uniwersytecie Wisconsin, źródło: history.wisc.edu, https://history.wisc.edu/people/mccoy-alfred-w/ (fair use)

[4] Cesarstwo Rzymskie za panowania Trajana, aut. Tataryn, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Roman_Empire_Trajan_117AD.png (lic. CC Attribution – Share Alike 3.0 Unported)

[5] Prezydent Woodrow Wilson, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%22As_you_were,%22_(1919)_(14801961553).jpg

[6] Chinese Foreign Direct Investments in Africa, Source: Johns Hopkins University SAIS China-Africa Research